

Sivistysvaliokunnalle

Koronakriisin vaikutukset näyttelijöihin

Tietoomme on tullut, että Sivistysvaliokunta keskustelee koronakriisin vaikutuksista luovalle alalle. Kokonaiskuvassa on hyvä ymmärtää, että seuraukset ja erilaiset ratkaisumallit kohtelevat eri taiteiden aloja ja eri taiteilijoita hyvin monilla eri tavoilla. Sen vuoksi haluamme tuoda esille myös näyttelijöiden näkökulman.

Freelancerit menettivät työnsä keväältä, kesältä ja syksykin näyttää epävarmalta

Näyttelijäliitossa on jäseniä 1950, joista 1350 on työkäisiä. Työkäisistä jäsenistä 950 on freelancereita ja noin 400:lla on vähintään vuoden kuukausipalkkainen työsopimus teattereissa. Freelance-näyttelijät työskentelevät pääasiassa lyhyissä työsuhteissa, mutta myös lyhyillä apurahoilla ja osan työstään moni laskuttaa yrittäjänä. Työsuhteiden kestot vaihtelevat muutamasta tunnista, muutamaan päivään, elokuva- ja tv-työssä muutamiin päiviin useamman viikon aikana tai teattereissa muutaman kuukauden nollasopimuksilla tehtyyn työhön (=teatterissa näyttelijälle maksetaan vain harjoituksesta ja esityksestä).

Freelancer-näyttelijät eli suurin osa Näyttelijäliiton työkäisistä jäsenistä (2/3 eli 950) menettivät käytännössä kaikki työntekomahdollisuutensa maaliskuun puolesta välistä lukien. Lisäksi suurin osa kesäteattereista on perunut tai tulee perumaan freelancernäyttelijöiden työt kesältä. Tämän lisäksi käytännössä kaikki muut yleisökeikat peruttiin. Kevään aikana myös tv- ja elokuvatyöt loppuivat sitä mukaa, kun tuotantoja saatiin valmiiksi. Äänityöt, äänikirjojen lukeminen, dubbaus ja mainospiikit jäivät melkein päinoiksi töiksi, joita näyttelijät pystyivät jatkamaan.

Freelancenäyttelijöiden töitä on peruttu myös syksyltä, osin sen vuoksi, että kevään esityksiä on siirretty syksylle eikä kaikkia uusia tuotantoja aloiteta ja osin sen vuoksi, että syksy näyttää epävarmalta.

Näyttelijäliiton jäsenistä 1/3:lla eli noin 400:lla on kuukausipalkkainen työ teattereissa. Heistä tässä vaiheessa noin puolella on tiedossa noin kuukauden lomautukset ja monilla palkanmaksu keskeytettiin maaliskuun puolesta välistä lukien ja keskeytys jatkuu edelleen. Näyttelijät ovat vain pieni osa teattereiden vakituisesta henkilökunnasta, jota on yhteensä noin 1900.

Tulonmenetykset keväältä ja kesältä 7-10 miljoonaa

Tulonmenetykset näyttelijöille tulevat olemaan keväältä ja kesältä arviolta 7-10 miljoonaa. Lisämenetyksiä tulee syksyltä, joka näyttää edelleen epävarmalta.

Korona-apurahoja ei näyttelijöille

Korona-kriisin ajalle on ollut tarjolla taiteilijoille erilaisia apurahoja: näyttelijät näyttävät saaneen niitä todella heikosti. Näyttelijät eivät pysty hakemaan apurahatyöskentelyyn näyttelijänä, koska se on koronan takia mahdotonta. Uusia tuotantoja on hankala harjoitella eikä esittämistä pysty suunnitella syksylle, joka näyttää edelleen melko epävarmalta. Eikä näyttelijöiden oman ammattitaidon ylläpitämistä ole perinteisesti tuettu samalla tavalla kuin esim. muusikon harjoittelua.

Näyttelijöille ei ole myöskään omia kohdennettuja apurahoja jaossa, kuten monille taiteilijaryhmille esim. muusikoille on ollut, koska näyttelijöille ei ole esim. tekijänoikeusrahoista kerättyä apurahapottia - näyttelijöille kun ei tekijänoikeuskorvauksia kerry. Niillä aloilla, joilla tekijänoikeuksista kerätään korvauksia on vuosien aikana kerrytetty pääomia, joista voidaan jakaa kriisin aikana apurahoja, osa järjestöistä saa vuosittain okm:stä esim, hyvitysmaksusta rahaa, jota voivat jakaa apurahoina jne. Näyttelijöillä ei tällaisia rahoituksia ole olemassa (toki olemme vastaavia järjestelmiä tavoittelemassa).

Ainoa taho, mistä näyttelijät ovat käytännössä saaneet korona-apurahoja on ollut Taike ja niitäkin saajia on ollut vasta muutama. Työnsä menettäneitä on kuitenkin lähes tuhat. Taiken viimeisen apurahahaun käsittely on kesken ja oletettavaa on, että niitä apurahoja myönnetään myös näyttelijöille.

Näyttelijöille ei tekijänoikeustuloja lisääntyneestä katselusta ja kuuntelusta

Näyttelijöille ei myöskään kerry tekijänoikeustuloja korona-aikana, vaikka elokuvien ja tv-sarjojen kotikatselu ja äänikirjojen kuuntelu on huipussaan. Näyttelijät ovat joutuneet luovuttamaan kaikki oikeutensa tuottajalle palkan yhteydessä pienellä korvauksella, joten lisääntyneestä katselusta ja kuuntelusta tulot kertyvät muille kuin näyttelijöille.

Teattereiden koronakriisituki ei mene näyttelijöille

Teattereille, sekä valtionosuutta saaville että harkinnanvaraista tukea saaville teattereille, on tarjolla valtion ylimääräistä kriisitukea menetettyjen pääsylipputulosten korvaamiseksi. Näiden tukien myöntöprosessi on vielä kesken, joten emme tiedä, miten ne tulevat kohdentumaan. Freelancenäyttelijät ovat jo kevään ajalta menettäneet palkkansa, koska kaikki esitykset ja melkein kaikki harjoitukset peruttiin maaliskuun puolesta välistä lukien. Teattereille maksettava lisätuki ei siis kohdistu enää jälkikäteen menetettyihin palkkoihin.

Kesäteattereille ei tukea ole vielä ollut haussa.

Näyttelijät työttömyysturvan varassa

Näyttelijöille ainoa korona-ajan tuki on ollut sosiaaliturva ja he ovat hakeneet mm. ansiosidonnaista työttömyyskassalta. Ansiosidonnaisuuteen liittyy epävarmuutta: moni jää ansiosidonnaisen ulkopuolelle, koska freelancerina joutuu laskuttamaan osan töistä

yrittäjänä ja TE-toimisto saattaa tulkita näyttelijän päätoimiseksi yrittäjäksi. Päätoimisia yrittäjiä on parisen sataa, eikä heille ole käytännössä muuta tukea kuin yksinyrittäjän 2000 euron tuki.

Näyttelijäliiton talous joutuu tiukoilla ja toimintaa joudutaan supistamaan

Ansiosidonnainen työttömyyskassasta voi vaikuttaa helpolta ratkaisulta, mutta se tulee romauttamaan työttömyyskassan ja Näyttelijäliiton talouden.

Työttömyyskassa Finkassa ovat vakuutettuna näyttelijät, muusikot ja journalistit sekä entisen merkonomikassan jäsenet. Finkan puskurirahasto (=tasotusrahastoaste) on pieni. Ensihakemusten määrä oli jo maaliskuussa yhtä paljon kuin puolen vuoden hakemukset normaalisti. Kassan työttömyysmenot nousevat merkittävästi. Kassan hakijoiden hakemukset ovat hallinnollisesti monimutkaisia (lyhyitä sopimuksia paljon) ja näin ollen hallinto on kalliimpaa kuin nk. normaaleja töitä tekevien työttömien hallinnointi. Lisäksi ansiosidonnaisten omavastuuosuus (5,5%) tulee kassan jäsenten maksettavaksi.

Näyttelijäliitto rahoittaa toimintansa näyttelijöiltä kerättävillä näyttelijöiden tuloihin perustuvilla 1,6% jäsenmaksuilla. Tästä liitolle jää normaalioloissa noin 1% ja lopulla maksetaan työttömyyskassamaksu jäsenistä.

Kassan talous oli jo ennen kriisiä muita kassoja heikompi ja se tulee käyttämään puskurit tyhjiksi (jos edes riittävät). Tulevina vuosina työttömyyskassan puskurit täytyy saattaa lailliselle tasolle ja lisäksi työttömyysmenot tulevat pysymään aikaisempaa korkeammalla. Tämä liittojen pitää rahoittaa jäsenmaksuista. Näyttelijöiden tulot tulevat olemaan heikommat vielä pitkään. Liiton jäsenmaksun nostamisella emme saa kasaan työttömyyskassan maksujen nostoa. Kassamaksu tulee nousemaan varovaisestikin arvioiden 40-60%, mikä tarkoittaa sitä, että Näyttelijäliitto joutuu supistamaan omaa toimintaansa merkittävästi. Pahimmillaan liiton jäsenmaksutuotosta tulee jäämään puolet vähemmän liiton käytettäväksi kuin aikaisemmin. Tiedämme taloudelliset seuraukset liitolle vasta loppuvuodesta ja ensi vuoden aikana.

Näyttelijöistä suurin osa on freelancereita ja henkilökohtaisen neuvonnan tarve on suuri. Ainoastaan teattereissa näyttelijöillä on työehtosopimus. Freelancenäyttelijä tekee kymmeniä sopimuksia vuodessa ja tasapainoilee erilaisten järjestelmien välillä. Näyttelijäliiton toiminnan supistaminen heikentäisi freelancereiden tilannetta entisestään.

Toivomme ainakin:

- lisää tukimuotoja, jotka kohdistuvat työnsä menettäneisiin taiteilijoihin, erityisesti esittävässä taiteessa, jossa menetykset ovat olleet totaalisia

sekä tulevaisuutta ajatellen:

- freelancereiden tilanteen parantamista tulevaisuudessa (mm. sosiaaliturvan ja työterveyshuollon kehittäminen)

- näyttelijöiden tekijänoikeuksien vahvistamista tekijänoikeuslaissa sekä tekijänoikeusdirektiivin implementointia siten, että varmistetaan myös näyttelijöiden mahdollisuus saada tekijänoikeustuloja teosten käytöstä

Helsingissä 26.5.2020

SUOMEN NÄYTTELIJÄLIITTO – FINLANDS SKÅDESPELARFÖRBUND RY.

Elina Kuusikko
toiminnanjohtaja

Näyttelijäliiton 1350 työikäisestä jäsenestä n. 950 on freelancereita, jotka työskentelevät sekä vos-teattereissa että nk. vapaalla kentällä ja n. 400 on kiinnityksellä vos-teattereissa.

